

РОЗДІЛ 10

СУДОУСТРІЙ; ПРОКУРАТУРА ТА АДВОКАТУРА

УДК 342.56:35

DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-6/132>

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ДЕРЖАВНОЇ СУДОВОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ УКРАЇНИ

ADMINISTRATIVE AND LEGAL STATUS OF THE STATE JUDICIAL ADMINISTRATION OF UKRAINE

Бойко В.П., к.ю.н.,
здобувач наукового ступеня доктора наук
Науково-дослідний інститут публічного права

В статті розкрити адміністративно-правовий статус Державної судової адміністрації на сучасному етапі розвитку українського суспільства. Доведено, що вона є невід'ємним і головним суб'єктом публічного адміністрування в адміністративно-правових відносинах забезпечення судової гілки влади. Органом який практично виконує виконавчі функції в середині судової влади, для цього наділена законодавством адміністративно-правовими повноваженнями, щодо організаційного та фінансового забезпечення правосуддя. Його основою складовою є нерозривна сукупність адміністративних обов'язків та прав. В цілому зроблено висновок, що адміністративно-правовий статус Державної судової адміністрації України – це комплексна сукупність адміністративних прав та обов'язків, покликаних здійснювати забезпечення організаційно-правових, матеріально-технічних та фінансових потреб судової гілки влади, а також створення всіх необхідних умов для здійснення справедливого, неупередженого та незалежного судочинства, при цьому забезпечуються не тільки суди, а й органи суддівського врядування (самоврядування) та забезпечувальні органи судової публічної адміністрації, такі як Вища кваліфікаційна комісія суддів України, Національна школа суддів України, збори суддів, Рада суддів України. Піднята проблема запобігання корупції в діяльності посадових осіб ДСА. Проаналізовані засади Антикорупційної програми ДСА на 2022–2024 р. Зроблено висновок, про їх слушність. Проте, наголошено, що в першу чергу проблема мінімізації корупційних викликів в системі ДСА не знаходиться в площині удосконалення внутрішньо-організаційної діяльності, а здійснення ефективного публічного контролю за її діяльністю суб'єктами громадянського суспільства, в першу чергу за державними закупівлями, які здійснюються ДСА та аналізом декларування високо посадовців ДСА.

Ключові слова: адміністративні обов'язки, адміністративно-правовий статус, Державна судова адміністрація України, запобігання корупції, незалежність, публічна адміністрація, судова влада.

The article discloses the administrative and legal status of the State Judicial Administration (SJA) at the current stage of the development of Ukrainian society. It has been proven that it is an integral and main subject of public administration in the administrative and legal relations of ensuring the judicial branch of government. A body that practically performs executive functions within the judicial power, for this purpose it is endowed by legislation with administrative and legal powers regarding the organizational and financial provision of justice. Its main component is an inseparable set of administrative duties and rights. In general, it was concluded that the administrative-legal status of the State Judicial Administration of Ukraine is a complex set of administrative rights and duties designed to ensure organizational-legal ones. logistical and financial needs of the judicial branch of government, as well as the creation of all necessary conditions for the implementation of a fair, impartial and independent judiciary, while ensuring not only courts, but also bodies of judicial governance (self-governance) and supporting bodies of judicial public administration, such as the Supreme Court the qualification commission of judges of Ukraine, the National School of Judges of Ukraine, meetings of judges, the Council of Judges of Ukraine. The problem of preventing corruption in the activities of officials of the SJA was raised. The principles of the anti-corruption program of the SJA for 2022–2024 were analyzed. A conclusion was drawn about their validity. However, it was emphasized that, first, the problem of minimizing corruption challenges in the SJA system is not around improving intra-organizational activities, but the implementation of effective public control over its activities by subjects of civil society, primarily for public procurements carried out by the SJA and analysis of the declaration of high-ranking officials of the SJA.

Key words: administrative and legal status, administrative duties, independence, judiciary, prevention of corruption, public administration, State Judicial Administration of Ukraine.

Актуальність дослідження. Матеріальне та фінансове забезпечення, ефективність, своєчасність та якість надання судових послуг реалізуються через налагоджену роботу всіх органів судової публічної адміністрації. Адже, тільки належне забезпечення функціонування органів судової влади, може надати якісний захист прав, свобод та законних інтересів громадян нашої держави.

У сучасному апараті державної влади більшість обов'язків щодо організаційного забезпечення лежить на спеціальному органі публічної адміністрації – Державній судовій адміністрації України (ДСА). Він є важливим органом в системі, що забезпечує важливі напрями для роботи судової влади, зокрема організаційне та фінансове забезпечення.

Важливим питанням, що стоїть на сьогоденному етапі розвитку судової влади є відновлення довіри від громадян, оскільки колишня корумпована влада заплямувала дану сферу якомога кращими результатами. Крім того

існує багато й інших організаційних проблем, які явно не відповідають програмам стандартам європейських країн, наприклад це забезпечення судової влади адміністративними будівлями, санітарними умовами та здійсненням діловодства.

Становлення, розвиток а особливо сутність адміністративно-правового статусу такого державного підрозділу, як ДСА викликає по справжньому науковий інтерес, оскільки на адміністративно-правовому рівні ці поняття чітко не впорядковані.

Таким чином, вищеобумовлені чинники зумолюють дослідження теми адміністративно-правового статусу Державної судової адміністрації.

Огляд останніх досліджень. До проблематики визначення сутності адміністративно-правового статусу Державної судової адміністрації звертали свою увагу такі вчені-юристи С. Бондар, А. Борко, О. Гумін, О. Дручек, Р. Ігонін, І. Іерусалімова, О. Клименко, Я. Лазур, Н. Лит-

вин, А. Олійник, І. Прошутя, К. Степаненко, К. Толкачев та інші. Проте, до аналізованих нами питань вони зверталися лише побічно, досліджуючи інші більш загальні, спеціальні чи суміжні виклики.

Мета статті полягає в тому, щоб на основі праць вчених-юристів визначити та окреслити сутність а адміністративно-правового статусу Державної судової адміністрації.

Виклад основних положень. На думку М. Горбач адміністративно-правовий статус суб'єктів адміністративного права як правова категорія – це система однорідних адміністративно-правових норм, які засвідчують факт формально-юридичного існування суб'єкта адміністративного права, а також здійснюють визначення його правового становища у взаємодії з іншими суб'єктами права, державою та з суспільством у цілому [1].

М. Ринажевський, вважає що правовий статус суб'єктів права складається з об'єктивних, фактично існуючих елементів, виявивши та проаналізувавши які, можна пізнати статус комплексно. Усвідомивши правовий статус як цілісну систему, серед його структурних елементів можна виділити головні та з'ясувати характер їх взаємозв'язків із середовищем функціонування. Застосовуючи системний метод дослідження, можна визначити поняття «правовий статус» як комплексне юридичне явище, що визначає статус (становище) суб'єкта у відповідній системі, відокремити його статистичні й допоміжні елементи [2].

Відповідно до вищезазначеного, до основи складової адміністративно-правового статусу більшість вчених адміністративістів включають права та обов'язки, тому і в нашому дослідженні ми візьмомо їх за основу.

В. П'ятковський вважає, що суб'єкти адміністративного права – це учасники суспільних відносин, які мають суб'єктивні права та виконують юридичні (суб'єктивні) обов'язки, установлені адміністративно-правовими нормами. Адміністративне право наділяє правосуб'єктністю широке коло учасників соціальних зв'язків, про що свідчить велика кількість управлінських відносин у суспільстві, а система суб'єктів адміністративного права складніша за систему суб'єктів будь-якої іншої галузі права. Це зумовлено як різноманітністю відносин, які регулюються цією галуззю, так і політикою держави, спрямованою на надання права участі в адміністративних правовідносинах різним учасникам. При цьому необхідно розрізняти суб'єкта права від суб'єкта адміністративних правовідносин. Якщо перший наділений потенційною здатністю вступати в правовідносини, то суб'єкт адміністративно-правових відносин є фактичним учасником правових зв'язків [3].

Отже, що Державна судова адміністрація є ключовим суб'єктом адміністративного права має власні суб'єктивні права та обов'язки, які й становлять серцевину її адміністративно-правового статусу.

В. Авер'янов вважає, що адміністративно-правові відносини формуються, як правило, в особливій сфері суспільного життя – публічному адмініструванні – у зв'язку зі здійсненням суб'єктами публічної адміністрації публічних функцій. Публічне адміністрування – це діяльність суб'єкта публічної адміністрації, спрямована на виконання владних повноважень публічного змісту, що відбувається через використання засобів управління, надання адміністративних послуг, участь у відносинах відповідальності суб'єктів публічної адміністрації, застосування заходів впливу за порушення правил, установлених публічною адміністрацією [4, с. 102–103].

Таким чином, Державна судова адміністрація України є суб'єктом публічного адміністрування, яка є провідним учасником адміністративно-правових відносин у сфері суддівського публічного адміністрування та наділена адміністративно-правовими повноваженнями, щодо організаційного та фінансового забезпечення інтересів органів судової влади.

Відповідно до Положення про Державну судову адміністрацію України вона є органом у системі судової влади, діяльність якого підзвітна з'їзду суддів України, а в період між з'їздами суддів – Раді суддів України. ДСА України здійснює організаційне та фінансове забезпечення діяльності органів судової влади з метою створення належних умов функціонування судів і діяльності суддів, представляє суди у відносинах з іншими органами державної влади, органами місцевого самоврядування в межах повноважень, установлених законом. Організаційне забезпечення становлять заходи матеріально-технічного, кадрового, інформаційного, організаційно-технічного характеру, ведення судової статистики, діловодства та архіву суду. Основними завданнями ДСА України є: організаційне та фінансове забезпечення діяльності органів судової влади в межах повноважень, визначених законом; забезпечення належних умов діяльності судів загальної юрисдикції, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Національної школи суддів України та органів суддівського самоврядування в межах повноважень, визначених законом; – участь в утворенні та ліквідації судів загальної юрисдикції в межах повноважень, визначених законом [5]. Наприклад, на виконання абзацу четвертого пункту 41 розділу VI «Прикінцеві та перехідні положення» Бюджетного кодексу України ДСА України зверталась до Вищої ради правосуддя (лист від 06.06.2023 № 11-6750/23) із пропозицією щодо перерозподілу бюджетних видатків за кодами економічної класифікації видатків 2113 «Суддівська винагорода» на суму 25 638,9 тис. грн, КЕКВ 2111 «Заробітна плата» – 1 725,1 тис. грн та КЕКВ 2120 «Нарахування на оплату праці» – 3 551,8 тис. грн у розрізі апеляційних судів та територіальних управлінь ДСА України (щодо місцевих загальних судів) у зв'язку з достроковим закінченням відрядження суддів. 8 червня 2023 р. Вища рада правосуддя прийнято рішення № 629/0/15-23 відповідно до якого погоджено запропонований ДСА України перерозподіл, що дозволить забезпечити виплату суддівської винагороди суддям, відрядження яких було достроково припинено [6].

ДСА України відповідно до покладених на неї обов'язків: представляє суди у відносинах із Кабінетом Міністрів України та Верховною Радою України під час підготовки проекту закону про Державний бюджет України на відповідний рік у межах повноважень, визначених законом; забезпечує належні умови діяльності судів загальної юрисдикції, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Національної школи суддів України та органів суддівського самоврядування в межах повноважень, визначених законом; вивчає практику організації діяльності судів, розробляє і вносить пропозиції щодо її вдосконалення; вивчає кадрові питання апарату судів, прогнозує потребу у спеціалістах, здійснює замовлення на підготовку відповідних спеціалістів; забезпечує необхідні умови для підвищення кваліфікації працівників апарату судів, створює систему підвищення кваліфікації; організовує роботу з ведення судової статистики, діловодства та архіву; контролює стан діловодства в судах загальної юрисдикції; готує матеріали для формування пропозицій щодо бюджету судів; організовує комп'ютеризацію судів для здійснення судочинства, діловодства, інформаційно-нормативного забезпечення судової діяльності та забезпечення функціонування автоматизованої системи документообігу в судах; забезпечує суди необхідними технічними засобами фіксування судового процесу в межах коштів, передбачених у Державному бюджеті України на фінансове забезпечення відповідних судів; забезпечує впровадження електронного суду; здійснює заходи щодо організації обміну електронними документами між судами та іншими державними органами та установами; забезпечує функціонування автоматизованої системи визначення члена Вищої кваліфікаційної комісії суддів України та ін. [5]. Наприклад,

Наказом Державної судової адміністрації України від 13 січня 2023 р. № 14 була затверджена Антикорупційна програма ДСА на 2022–2024 рр. Згідно з якою визначено, що керівництво та працівники ДСА України у своїй діяльності, а також у правовідносинах з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, юридичними та фізичними особами керуються принципом нульової толерантності до корупції у будь-яких її формах та проявах, вживають і в подальшому вживатимуть всіх заходів щодо запобігання, виявлення та протидії корупції, передбачених законодавством. ДСА заявляє про свою принципову позицію та засуджує корупцію як незаконний та неетичний спосіб ведення діяльності [7]. На наш погляд, аналізована Антикорупційна програма є актуальною, адже в минулому посадові особи ДСА мала проблеми з корупційними викликами [8].

Таким чином, вище перераховані обов'язки є складовою адміністративно-правового статусу ДСА, що покликані для створення якісних та комфортних умов для здійснення ефективного судочинства в нашій державі.

ДСА має право: одержувати від судів загальної юрисдикції, органів суддівського самоврядування, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Національної школи суддів України, інших органів державної влади та органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій усіх форм власності, а також громадян та їх об'єднань інформацію, документи, матеріали, необхідні для виконання покладених на неї завдань; залучати вчених, спеціалістів центральних та місцевих органів виконавчої влади, підприємств, установ і організацій усіх форм власності за погодженням з їх керівниками до розгляду питань, що належать до її повноважень; скасовувати акти територіальних управлінь у разі їх невідповідності актам законодавства та рішенням ДСА України; утворювати в разі потреби за погодженням із керівниками центральних та місцевих органів виконавчої влади комісії, робочі та експертні групи, залучати в межах своїх повноважень спеціалістів та скликати в установленому порядку

наради з питань, що належать до її повноважень [5]. Наприклад, під час зустрічі, яка відбулась 15 червня 2023 р. між Національною поліцією України, Службою судової охорони та Державною судовою адміністрацією України задля консолідації зусиль з розвитку співпраці, забезпечення взаємодії, обміну інформацією та виконання покладених на них державою завдань укладено тристоронній Меморандум про співпрацю [9].

Загалом повноваження ДСА України, можна розділити на шість категорій: представлення судових інтересів у сфері адміністративно-правових відносин у сфері публічної влади та міжнародної діяльності; забезпечувальна функція належної діяльності судових кадрів; задоволення інформаційно-правових потреб судових органів; задоволення фінансових потреб судової гілки влади.

Висновки. Отже, основними ознаками адміністративно-правового статусу Державної судової адміністрації є: основу складає статусу права та обов'язки; – являється суб'єктом публічного адміністрування, яка є провідним учасником адміністративно-правових відносин у сфері суддівського публічного адміністрування та наділена адміністративно-правовими повноваженнями, щодо організаційного та фінансового забезпечення інтересів органів судової влади; ключовими органами, що забезпечує ДСА України є: Вища кваліфікаційна комісія суддів України, Національна школа суддів України, органи суддівського самоврядування та Рада суддів України. Адміністративно-правовий статус Державної судової адміністрації України – це комплексна сукупність прав та обов'язків, покликаних на забезпечення організаційно-правових і матеріально-технічних потреб судової гілки влади, а також створення всіх необхідних умов для здійснення справедливого, неупередженого та незалежного судочинства, при цьому забезпечуються не тільки суди, а й забезпечувальні органи судової публічної адміністрації, такі як: Вища кваліфікаційна комісія суддів України, Національна школа суддів України, органи суддівського самоврядування та Рада суддів України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Горбач М. Поняття адміністративно-правового статусу суб'єктів адміністративного права. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2016. Випуск 41. Т. 3. С. 107–111.
2. Ринажевський Б. Компетенція та повноваження військової служби правопорядку (служби правопорядку) у Збройних Силах України. *Право і Безпека*. 2010. Випуск 1. С. 15–21. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pib_2010_1_5
3. П'ятковський В. І. Державна судова адміністрація України як суб'єкт адміністративного права. *Форум права*. 2011. № 3. С. 648–653.
4. Авер'янов В. Б. Адміністративне право України. Академічний курс : підручник. Київ : ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2007. Т. 1. 592 с.
5. Про затвердження Положення про Державну судову адміністрацію України. 17.01.2019 № 141/0/15-19. *Верховна Рада України*. 2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr141910-19/card6#Public>
6. Вищою радою правосуддя погоджено перерозподіл бюджетних видатків. Державна судова адміністрація України. 2023. URL: <https://dsa.court.gov.ua/dsa/pres-centr/news/1435581/>
7. Антикорупційна програма Державної судової адміністрації України на 2022-2024 рр. Затверджене Наказом Державної судової адміністрації України від 13 січня .2023 р. № 14. Державна судова адміністрації України. 2023. URL: https://dsa.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/dod_N_14_23.pdf
8. Копійчук О. Покарай мене, якщо зможеш: як обвинувачені у корупції уникають відповідальності. Главком. 2023. URL: <https://glavcom.ua/publications/pokaraj-mene-jakshcho-zmozhesh-jak-obvinuvacheni-u-koruptsiji-unikajut-vidpovidalnosti-934956.html>
9. Національна поліція України, Служба судової охорони та ДСА України підписали Меморандум про співпрацю. Судова влада 2023. URL: <https://dsa.court.gov.ua/dsa/pres-centr/news/1438065/>